

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 27 maj 2008

Mål nr

T 3070-06

KLAGANDE

Haninge kommun
136 81 Haninge

Ombud: Chefsjurist CN

MOTPART

MHF

Ombud: Advokat BP

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 14 juni 2006 i mål FT 1122-05

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Haninge kommun skall ersätta MHF för rättegångskostnader i Högsta domstolen med ettusentrehundratjugo (1 320) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Haninge kommun har yrkat att Högsta domstolen bifaller käromålet och befriar kommunen från skyldigheten att ersätta MHFs rättegångskostnader i hovrätten.

MHF har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Under tolv dagar i maj 2003 var personal inom barnomsorgen i Haninge kommun uttagen i strejk. MHF var därför förhindrad att under den tiden använda den plats som hennes dotter K hade i ett familjedaghem i kommunen. MFH har hävdad att hon till följd därav inte är skyldig att betala avgift för barnomsorg till kommunen för denna tid och har underlåtit att erlägga avgiften till kommunen.

Haninge kommun har yrkat att MHF skall förpliktas att till kommunen betala i första hand 496 kr, i andra hand 421 kr 60 öre, jämte ränta.

Parterna har utöver vad de åberopat i domstolarna i Högsta domstolen hänvisat till utredning angående avgifter för barnomsorg i Haninge kommun vid aktuell tid.

Haninge kommun har till stöd för sitt påstående att MHF är skyldig att betala avgift även för den tid som kommunen inte har tillhandahållit K plats i omsorgen hävdad, att kommunens tillhandahållande av barnomsorg grundar sig på ett kommunalt beslut som ensidigt medför skyldighet att betala avgift och att ett i civilrättslig mening förpliktande avtalsförhållande inte föreligger mellan parterna.

Enligt 2 a kap. 1 § skollagen (1997:1212) svarar varje kommun för att barn som är bosatta i Sverige och som stadigvarande vistas i kommunen erbjuds förskoleverksamhet och skolbarnomsorg. I 6 § stadgas bl.a. att förskoleverksamhet skall tillhandahållas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärsarbete eller studier eller barnets eget behov. Av bestämmelsen framgår att kommunen gör en prövning av vilket behov av omsorg som finns i det enskilda fallet. Om tillräckligt behov inte anses föreligga har kommunen således rätt att vägra en sökande plats inom barnomsorgen. För plats i bl.a. familjedaghem som kommunen anordnar får enligt 10 § skäliga avgifter tas ut enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgiften får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

Avgifter för barnomsorg betecknas som frivilliga offentligrättsliga avgifter eftersom den tjänst som kommunen tillhandahåller är frivillig. De skiljer sig till sin karaktär från t.ex. avgifter för renhållning eftersom renhållningstjänsten tillhandahålls, och avgiftsuttag sker, oberoende av den enskildes önskemål om att erhålla tjänsten.

I rättsfallet RÅ 1982 2:62 prövades frågan huruvida en kommun ägt rätt att stänga av ett barn från en plats på ett daghem till följd av att avgifterna för vistelsen inte hade betalats. Regeringsrätten uttalade bl.a. att i och med att en vårdnadshavare tar i anspråk en plats inom förskole- och fritidsverksamheten i kommunen för ett barns räkning, får han anses också ha förbundit sig att betala avgift enligt gällande taxa. Beträffande det klandrade beslutet att stänga av ett bestämt barn från daghemsplats anförde Regeringsrätten, att detta inte är att uppfatta som ett beslut om ett offentligrättsligt ingripande utan om en civilrättslig åtgärd av innebörd att daghemsplatsen inte tillhandahålls av kommunen så länge vårdnadshavaren inte fullgör de förpliktelser han får anses ha åtagit sig genom att ta daghemsplatsen i anspråk.

Regeringsrättens uppfattning har delats av Högsta domstolen i rättsfallet NJA 1998 s. 656 (I). I det fallet, som gällde frågan om allmän domstol var behörig att pröva tvisten i fråga, hade en förälder begärt återbetalning av daghemsavgifter på den grunden att kommunen hade åsidosatt sina skyldigheter i rättsförhållandet mellan parterna bl.a. genom att omsorgen hade äventyrat barnens hälsa på grund av förekomsten av mögel i lokalen. Högsta domstolen uttalade att det fanns offentligrättsliga inslag i rättsförhållandet, men att detta hade så starka privaträttsliga inslag att det förelåg ett ömsesidigt förpliktande avtal mellan parterna.

Haninge kommun har pekat på att 1998 års rättsfall gällde förhållanden som var för handen åren 1987–1992. Kommunen har hävdad, att den civilrättsliga karaktären hos barnomsorgsavtalen därefter har förändrats dels genom att

den statliga styrningen ökat fr.o.m. 1995, vilket medfört att kommunernas skyldigheter har utökats och möjligheterna att styra finansieringen har minskat, dels genom att maxtaxan införts från den 1 januari 2002.

De nu nämnda förändringarna kan inte anses vara av så ingripande slag att den uppfattning om rättsförhållandets principiella karaktär av ett ömsesidigt förpliktande avtal som Högsta domstolen gav uttryck för i 1998 års fall bör ändras. Emellertid måste vid bestämmandet av innehållet i parternas förpliktelser i ett avtalsförhållande av nu aktuellt slag rättsförhållandets offentligrättsliga prägel beaktas. De offentligrättsliga inslagen bör då ges utslag i de avseenden där de har betydelse för den förpliktelse som är i fråga.

Det är en grundläggande avtalsrättslig princip att den som inte erhåller en avtalad prestation inte heller är skyldig att betala för denna. Frågan i målet är huruvida de offentligrättsliga inslagen i avtalsförhållandet mellan MHF och kommunen väger så tungt att denna princip inte gäller fullt ut.

För att en vårdnadshavare skall ha tillgång till frivillig barnomsorg krävs att avtal om barnomsorg ingås och att denne betalar avgiften till kommunen. Betalningsförpliktelsen i sig, till skillnad från bestämmandet av avgiftens storlek, kan inte anses utgöra ett offentligrättsligt inslag i avtalsförhållandet mellan kommunen och barnomsorgstagaren utan är av privaträttslig natur. Med motsvarande betraktelsesätt bör förpliktelsen att betala för omsorgen falla bort om kommunen inte tillhandahåller den avtalade tjänsten.

Genom att under den tid som strejken varade inte tillhandahålla MHF plats inom barnomsorgen har kommunen inte fullgjort sitt åtagande enligt det

mellan parterna gällande avtalet. Det förhållandet att barnomsorgsavgiften är starkt subventionerad saknar betydelse för såväl frågan om betalnings-
skyldighet i sig som frågan huruvida, på sätt kommunen i andra hand har yrkat, i allt fall del av avgiften skall betalas. MHF är därför inte skyldig att betala avgift för denna tid. Käromålet skall följaktligen ogillas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff, Stefan Lindskog (referent) och Lena Moore
Föredragande revisionssekreterare: Christer Thornefors